תורה אור

אסתר ט דכתיב בה °ככתבם ברם בהלילא בגין דכתיב
תהלים °ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'. מה
קיג את שמע מינה. א"ר אבון עוד היא אמורה על
שם קיד סדר °בצאת ישראל ממצרים לשעבר. °לא לנו
שם ה' לא לנו לדורות הללו. °אהבתי כי ישמע ה'
קטו את קולי לימות המשיח °אסרו חג בעבותים
שם קטז לימות גוג ומגוג. °אלי אתה ואודך לעתיד לבוא.
שם קיח ר' אחא בשם ר' יהושע בן לוי *אף מי שהתקין
את התפילה הזאת על הסדר התקינה שלש
ברכות ראשונות ושלש ברכות האחרונות שבחו
של מקום והאמצעיות צרכן של בריות חננו
דיעה חננתנו דעה רצה תשובתינו רצית תשובתינו
סלח לנו סלחת לנו גאלינו גאלתנו רפא חליינו
ריפית חליינו ברך שנותינו בירכת שנותינו קבצינו
קיבצתנו שופטינו בצדק שפטתנו בצדק הכנע
קמינו הכנעת קמינו צדקינו במשפט צידקתנו
בנה ביתך ושמע עתירתינו ורצינו בתוכו לית
צורכה דבנה ביתך ושמע עתירתינו ורצינו בתוכו
אלא כמה דאישתעי קרייא כן אשתעייא מתניתא
ישעיה נו °והביאותים אל הר קדשי ושימחתים בבית תפילתי.
א"ר ירמיה *מאה ועשרים זקנים ומהם שמונים
וכמה נביאים התקינו את התפילה הזאת. ומה
ראו לסמוך האל הקדוש לחונן הדעת על שם
שם °והקדישו את קדוש יעקב מה כתיב בתריה °וידעו
כט תועי רוח בינה. דיעה לתשובה °השמן לב העם
שם ו הזה ואזניו הכבד ועיניו השע וגו' עד ולבבו
שם נה °יבין ושב. תשובה לסליחה °וישוב אל ה' וירחמהו
ואל אלהינו כי ירבה לסלוח. סליחה לגאולה
תהלים קג °הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל
משחת חייכי. ויאמר רופא חולים קדמיי אמר רבי אחא מפני מה התקינו
גואל ישראל ברכה שביעית ללמדך שאין ישראל נגאלין *אלא בשביעית.
רבי יונה בשם ר' אחא °שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון שירה שביעית היא להודיעך שאין
ישראל נגאלין אלא בשביעית. אמר רבי חייא בר אבא מפני מה התקינו רופא חולים ברכה שמינית
כנגד המילה שהיא לשמנה על שם °בריתי היתה אתו החיים. א"ר אלכסנדרי מפני מה התקינו מברך
השנים ברכה תשיעית כנגד °קול ה' שובר ארזים שהוא עתיד לשבר כל בעלי שערים. ר' לוי בשם
ר' אחא בר חנינא מה ראו לסמוך מברך השנים למקבץ נדחי ישראל על שם °ואתם הרי ישראל
ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל למה כי קרבו לבוא נתקבצו הגליות והדין נעשה הזידים נכנעין
והצדיקים שמחים. ותני עלה כולל של מינים ושל רשעים במכניע זידים. ושל גרים ושל זקנים
במבטח לצדיקים. ושל דוד בבונה ירושלים °אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם.
רבנן אמרי אהן מלכא משיחא אין מי חייא הוא דוד שמיה אין מי דמכייא הוא דוד שמיה. א"ר
תנחומא אנא אמרית טעמא °ועושה חסד למשיחו לדוד. רבי יהושע בן לוי אמר צמח שמו. ר' יודן
בריה דר' אייבו אמר מנחם שמו. אמר חנינה בריה דר' אבהו ולא פליגי חושבניה דהדין כחושבניה
דהדין הוא צמח הוא מנחם. ודא מסייעא להו דמר ר' יודן בריה דר' אייבו עובדא הוה בחד יהודאי דהוה

קאים

מסורת הש"ס

מגילה יז.

שם: כס"ע.

שם. ע' סנהדרין לז:
תהלים קכו
מלאכי ב
תהלים כט
יחזקאל לו
הושע ג
תהלים יח

דכתיב בה ככתבם. משמע כסדר שהיא כתובה ולא למפרע:
ברם בהלילא. מ"ט וקאמר בגין דכתיב ממזרח שמש ועד מבואו
מהולל שם ה' מהולל שם ה' ממזרח שמש עד מבואו. הכי גרים
לה לקמן בריש פ"ב דמגילה. כלומר דה"ק שצריך שיהא מהולל
שם ה' כממזרח שמש ועד מבואו
כמו שהן כסדר ולא יהפכו כך
צריך להלל על הסדר: מה את
שמע מינה. כלומר ומה הוא
שמקפיד שיאמר על הסדר אם
הפסוקים לבד או אף הפרשיות
וקאמר ר' אבון עוד היא אמורה
על הסדר כלומר גם הפרשיות שלה
הן על הסדר ולא יקדים המאוחר
למוקדם כדמפרש ואזיל דפרשה
הראשונה מדברת לשעבר ולא לנו
וכו': לימות גוג ומגוג. שיעשה
עמנו נפלאות וצריך לכפול החג
בהודאה כעבותים הללו: לעתיד
לבא. לתחיית המתים ואז ג"כ
אודך כמו עתה; אף מי שהתקין
את התפלה וכו'. כלומר ואף
התפילה שכל ברכות האמצעיות
בקשה להבא הן מ"מ על הסדר
הזה אנחנו מבקשין תעשה עמנו כמו
שעשית לשעבר כדמפרש ואזיל
לקמיה: חנינו דעה חננתנו דיעה.
כלומר חננו דיעה כמו שחננתנו
לשעבר וכן כולם: ורצינו בתוכו.
וכצ"ל לית צורכה דשמע עתירתינו
ובנה ביתך ורצינו בתוכו. כלומר
וכי לא כך היה צריך לומר על
הסדר בתחילה שמע עתירתינו
ואח"כ ובנה וכו' אלא כמה דאישתעי
קרייא וכו' כמו שהוא כתוב בקרא
בתחילה והביאותים אל הר קדשי
זה בנין הבית ואח"כ ושמחתים בבית תפילתי שאשמע תפלתם וישמחו
ואח"כ עולותיהם וזבחיהם לרצון: יבין ושב. אחר שיבין ושב: הסולח
וגו' הגואל. וכתיב סליחה וגאולה בחד קרא ופריך ואם כן ויאמר
רופא חולים קודם הגאולה כדכתיב הרופא הגואל וקאמר ר' אחא
מפני שהגאולה צריכה להיות ברכה
שביעית: כנגד המילה. שצריכה
רפואה כדרש הכתוב בריתי היתה
אתו ואני נתתי לו החיים: כנגד
קול ה' שובר ארזים. שהוא
השם התשיעי שבמזמור ושובר
ארזים רמז על בעלי שערים
המייקרים את התבואה ומפקיעין
את השער: למה כי קרבו לבא.
הגליות אלמא קבוץ גליות בעת
שנתברכו השנים: והדין נעשה.
כדכתיב ואשיבה ידי עליך ואצרוף
כבור סגיך וכתיב ואשיבה שפטיך
כבראשונה: והזדים נכנעים.
כדכתיב ושבר פושעים וחטאים
יחדיו יכלו והצדיקים שמחים דכתיב
וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה
קרנות צדיק ולכך הם תכופים זו
אחר זו: אחר ישובו בני ישראל.
לירושלים ואז ובקשו וגו': אין
מי קיים. אם מן החיים הוא יהיה
שמו דוד ואם מן המתים הוא
יהיה דוד בעצמו: למשיחו לדוד.
לעולם דוד הוא משיחו: הוא צמח
הוא מנחם. הכל אחד כפי
הגימטריא: ודא מסייעא להו. האי
עובדא דלקמן דקאמר מנחם שמיה
והובא מעשה הזאת באיכה רבתי:

קאים

עין משפט
נר מצוה

נ
א מיי' פ"ב מהל' מגילה
ה"א סמ"ג
עשין יט טור
או"ח סי' ק"כ
קיג

פירוש מבעל ספר חרדים

דכתיב בה ככתבם. כסדר שנכתבו יקראם ולא למפרע: מה את שמע מינה. היכי ילפת מהאי קרא דלא יקרא הלל למפרע ומשני עוד היא אמורה על הס"ר. כלומר לא מהאי קרא לחודיה אלא גם כי תסתכל בהלל תמצא שמספר שבח האל מתחלת זריחת שמשן של ישראל וגאולתן וגלותן לעתיד ועד סוף העולם א"כ פירושיה דהאי קרא הכי ממזרח שמש דהיינו יציאת מצרים עד מבואו דהיינו סוף העולם מהולל שם ה'. כלומר ראוי להללו ולא למפרע: אף מי שהתקין את התפלה. עזרא ובית דינו: הזאת. של שמונה עשרה והשבתות וימים טובים: על הסדר. ואם אמרה למפרע לא יצא: צדקנו בנה ביתך ושמע. היינו ברכת הצדיקים והשכון ושמע קולנו אבל ברכת את צמח לא היה לבני ירושלמי אלא כוללין את צמח דוד בהשכון כדאמר לקמן ולא ברכה לעצמה והכי נמי אמרו לקמן פרק תפלת השחר דהברכות היו י"ז וברכת המינין שתיקנו ביבנה משלמת י"ח אבל בני הבבלי היה להם (השכון) [את צמח] ואמרו בדותק דמאי דתנן לקמן פרק תפלת השחר בכל יום מתפלל י"ח מלבד ברכת המינין קאמר: לית צורכה היא. מה סדר הוא זה הרי במועט דעכשיו היא התפלה היה לנו להקדים ואחר כך לומר של בנין בית המקדש ורצון הקרבנות דהנו שואלים היה ראוי לסמוך יחד. ומשני דסדרא דקרא נקט: והביאותים זה מקדש ובית תפלתי ורצון עולותיהם וזבחיהם דסיפיה דקרא לבסוף: כנגד קול ה'. כדאמר בבבלי לקמן פ"ד הני י"ח כנגד מי כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד בהבו לה': שהיא התפלה עושה שמשבר בעלי שערים: ותני עלה כולל של מינים ושל רשעים במכניע זדים ושל גרים ושל זקנים במבטח לצדיקים כגירסת ספרי דווקני דגרסי במקום ומלכות זדון ומלכות הרשעה ובמקום ועל שאריות עמך ישראל ועל זקני עמך ישראל וכן קבלנו דבברכת על הצדיקים איכא כל האותיות אלפא ביתא עם זיי"ן דזקני: ואת דוד מלכם. וסיפיה דקרא ופחדו אל ה' ואל טובו דהיינו בנין המקדש כד"א ההר הטוב

מראה הפנים

נחמן בר יצחק ואיתימא רב אחא בר יעקב אמר מהכא מעתה ועד עולם ולכאורה יש להשיב לב לבבלי מהכא דקאמר בדרשא דרב נחמן בר יצחק ולא גבי איכך דדרשי ג"כ מפסוקים שונים הלא דהכוונה דלכולהו אית ליה האי פירכא אימא דקרא לפסוקים בלבד הוא דהאתא ומנלן דאף פרשיות כן הלכך קאמר ומהכא כלומר מהכא הוא דנפקא לן שפיר גם לסדר הפרשיות דקרא קאמר מעתה ועד עולם שצריך שיהא ההלול והשבח לפי סדר הזמן העבר עבר קודם ואח"כ ההוה והעתיד וא"כ גם על סדר הפרשיות קפיד שהן כפי סדר הזמן:

מאה ועשרים זקנים וכו'. הכי אמרינן נמי שם דף י"ז ע"ב ולא נתהנו בדרכות דעל הסדר כ"א בטעם דברכת השנים בתשיעית דהתם קאמר משום דדוד כי אמרה בתשיעית הוא דאמרה ופירש"י ז"ל דאשרי ולמה רגשו הרתי פרשתא ניהו וכלומר דלמנצח על מות ולמה ה' תעמוד ברחוק חדא פרשתא היא וכן הוא לדעת הי' מ"ד הכא כדלקמן והאי תלמודא לא ניחא ליה בהא מצוס דהא אמרי' בעלמא דחדא פרשתא הוו וקושית התוס' שם מהא דאמרי' בבבלי מכלתין דף י' הכי ומה שתירצו דלמנצח על מות ולמה ה' העמוד ברחוק תרתי ניכהו לא ס"ל להאי מ"ד ואף דמשמע הכי כמי מהאי תלמודא כמבואר בהדיא לקמן בפ' תפלת השחר בהלכה ג' דקאמר כנגד ח"י מזמורים של תילים עד יענך ה' וגו' אם יאמר לך אדם י"ט הן אמור לו למה רגשו גוים לית הוא מנהון א"כ על כרחך ס"ל דלמנצח על מות ולמה ה' תרתי ניכהו מיהו פליגי התם בטעמא די"ח ברכות והלכך קאמר טעמא אחרינא כנגד קול ה' שובר ארזים. וכן בהא דקאמר התם לטעם שומע תפלה אחר ברכת את צמח דוד דכיון שבא דוד באה תפלה שנ' והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי דלפי המקרא הזה א"כ צריך תפלה אחר בנין ירושלים ומקרא דבקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם דלעיל ג"כ אינו מוכרח כל כך שצריך שיהא ברכה דדוד אחר בנין ירושלים דהדרכה נאמר ובקשו את ה' בתפלה ואחר ואת דוד מלכם והיינו דקאמר הכא לקמן ומפני מה התקינו שומע תפלה ברכה ט"ו כלומר דמפסוקים הללו יש פנים לכאן ולכאן וקאמר כנגד ה' למבול ישב ולפי שיטת הבבלי דמגילה יש לומר דלפי מנהג הקדמונים קאמר שהיו נוהגין על פי התוספתא לכללו לדוד עם בונה ירושלים בחדא ברכה כדמייתי לקמן וכן עוד בהאי תלמודא בפ' הנזכר וע"ש דמבואר הוא הטעם למה שהיו נוהגין מקדם וכן הטעם שנהגו אח"כ לתקן לשתי ברכות:

אהן מלכא משיחא אין מן חייא הוא דוד שמיה. האי אתיא כהא דאמרי' בבבלי פ' חלק דף צ"ח ע"ב אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר וכו' והכתיב **ודוד** עבדי

שנויי נוסחאות (סו"ב) **שם ה'** בספי"ל **שם ה' מהולל שם ה' ממזרח שמש ועד מבואו.** (סוע"ז) **במשפט** בספי"ל וכי"ל ליתא. (סוי"ז) **עתירתינו** בספי"ל **עתירתים** וכי"ל **תפלתינו.** (סוי"ח) **צורכה דבנה ביתך ושמע עתירתינו** בספי"ל **צורכה דלא שמע עתירתים ובנה ביתך.** (סוכ"א) **ועשרים זקנים** בספי"ל **ועשרים וכמה זקנים.** (סוכ"ו) **וישוב אל ה'** (ישעיה נ"ה). (סוכ"ח) **עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל** בספי"ל **עווניכי וגו' מה כתיב בתריה הגואל.** (סול"ג) **יונה** בספי"ל **יוסא.** (סול"ו) **אחא** בכי"ל ובספי"ל **חמא. נדחי ישראל** בספי"ל **נדחי עמו ישראל.** (סול"ח) **ותני עלה** בכי"ל **ותני כן. רשעים** בכי"ל **פושעים.** (סומ"ג) **חנינה** בד"ו **חנניה.**

חדושי רד"א

מה את ש"מ כו'. פי' בשלמא גבי מגילה למפרע לא משום דנאמרה על סדר המעשים משא"כ בהלל שהמה מזמורים שנאמרו להודות ולהלל לא שייך בהו למימר מוקדם ומאוחר ומאי טעמא למפרע לא יצא, ומשני הש"ס עוד היא נאמרה על הסדר בצאת ישראל ממצרים לשעבר כו' ועיי' בבבלי מגילה דף י"ז ע"א: